

1.GYAKORLAT (2. oktatási hét) ÁRAMLÁSTAN BSc

Téma: közegjellemzők, alapadatok, alapszámítások
ideális / valós közeg;
Newton-féle viszkozitási törvény

Közegjellemzők, alapadatok, alapszámítások

PÉLDA (közegjellemzők)

Határozza meg a levegő ($R=287 \text{ J}\cdot\text{kg}^{-1}\cdot\text{K}^{-1}$) sűrűségét az alábbi közegjellemzők esetén! (lásd tankönyv 1.2.2. lecke, 30. oldal összefüggés)

$$p v = \frac{p}{\rho} = RT, \quad (1.5)$$

ahol

$$R = R_u / M. \quad (1.6)$$

az adott gáz vagy gázkeverék **gázállandója**, ami az **univerzális gázállandó**
 $R_u = 8314,3 \text{ J/kmol}\cdot\text{K}$ és a **moltömeg** $M \text{ kg/kmol}$ hányadosa. Levegőre
 $M = 29 \text{ kg/kmol}$, tehát $R = 287 \text{ J/kg}\cdot\text{K}$.

nyomás, $p \text{ [Pa]}$	100000 Pa	1 bar	100hPa	10^5 Pa	1000 mbar	5 bar
hőmérséklet, $T[\text{K}]$ vagy $t[^\circ\text{C}]$	15 °C	323 K	0 °C	273 K	373 K	60 °C
sűrűség, $\rho_{\text{lev}} \text{ [kg}\cdot\text{m}^{-3}]$	?	?	?	?	?	?

PÉLDA (közegjellemzők)

Határozza meg a levegő dinamikai ill. kinematikai viszkozitását az alábbi hőmérsékletek esetén! (lásd tankönyv 1.2.4. lecke, 34. oldal összefüggés, valamint $\nu_{\text{lev}} = \mu_{\text{lev}} / \rho_{\text{lev}}$)

$T \text{ [K]}$ hőmérsékletű **gáz dinamikai viszkozitását** a

$$\frac{\mu}{\mu_0} = \frac{T_0 + T_s}{T + T_s} \left(\frac{T}{T_0} \right)^{\frac{3}{2}}$$

összefüggéssel számolhatjuk [16], ahol 1 bar nyomású levegőre $T_0 = 273,16 \text{ K}$,
 $\mu_0 = 17,1 \times 10^{-6} \text{ kg/ms}$, $T_s = 122 \text{ K}$.

hőmérséklet, $t[^\circ\text{C}]$	-20 °C	0 °C	20 °C	50 °C	100 °C	200 °C
din. visz, $\mu_{\text{lev}} \text{ [kg}\cdot\text{m}^{-1}\cdot\text{s}^{-1}]$	?	?	?	?	?	?
kin. visz, $\nu_{\text{lev}} \text{ [m}^2\cdot\text{s}^{-1}]$	?	?	?	?	?	?

Ábrázolja $\mu=f(t)$ vagy $\nu=f(t)$ diagramban is a fenti adatokat!

PÉLDA (közegjellemzők)

Határozza meg a víz dinamikai ill. kinematikai viszkozitását az alábbi hőmérsékletek esetén! (lásd tankönyv 1.2.4. lecke, 35. oldal összefüggés)

$T \text{ [K]}$ hőmérsékletű **cseppfolyós közeg dinamikai viszkozitásának** meghatározására a

$$\frac{\mu}{\mu_0} = \exp\left(\frac{T_A}{T + T_B} - \frac{T_A}{T_0 + T_B}\right)$$

összefüggés használható, ahol vízre $T_A = 506 \text{ K}$, $T_B = -150 \text{ K}$, 1 bar nyomás
esetén $T_0 = 273,16 \text{ K}$, és $\mu_0 = 1,793 \times 10^{-3} \text{ kg/ms}$.

hőmérséklet, $t[^\circ\text{C}]$	5 °C	10 °C	20 °C	30 °C	50 °C	80 °C
din. visz, $\mu_{\text{víz}} \text{ [kg}\cdot\text{m}^{-1}\cdot\text{s}^{-1}]$	?	?	?	?	?	?
kin. visz, $\nu_{\text{víz}} \text{ [m}^2\cdot\text{s}^{-1}]$	?	?	?	?	?	?

Ábrázolja $\mu=f(t)$ vagy $\nu=f(t)$ diagramban is a fenti adatokat!

PÉLDA (közegjellemzők)

Egy $V=1\text{m}^3$ belső térfogatú ipari fagyasztóládát nyitva hagyunk addig, hogy a teljes levegőtér fogat kicserélődjön a szoba környezeti nyomású és hőmérsékletű ($p_0=101325\text{Pa}$, $t_0=25^\circ\text{C}$, $R=287\text{J}/(\text{kgK})$) meleg levegőre.

Majd a fagyasztóláda ($A=0,5\text{m}\times 1\text{m}=0,5\text{m}^2$) felületű tetejét becsukjuk. A hermetikusan zárt fagyasztóládaiban $t=-4\text{C}$ hőmérsékletre hűlt le a levegő.

Ha másnap megpróbáljuk kinyitni a fagyasztóláda tetejét, akkor mekkora erő szükséges a kinyitáshoz? (A levegőt tekintjük ideális gáznak. A láda teteje elhanyagolható tömegű.)

MEGOLDÁS

A gáztörvény ideális gázokra, így a levegőre:

$$\rho = p / (R \cdot T), \text{ ahol } \rho [\text{kg}/\text{m}^3] = m [\text{kg}] / V [\text{m}^3],$$

azaz adott V térfogatú levegő tömege adott p nyomáson és T hőmérsékleten:

$$m = \rho \cdot V = p \cdot V / (R \cdot T)$$

A ládában lévő meleg ill. hideg levegő tömege azonos, hiszen hermetikusan zárt.

$$m_{\text{MELEG}} = m_{\text{HIDEG}}$$

$$(p_{\text{meleg}} \cdot V) / (R \cdot T_{\text{meleg}}) = (p_{\text{hideg}} \cdot V) / (R \cdot T_{\text{hideg}})$$

A ládában a levegő V térfogata és a R gázállandó is állandó, tehát a belső nyomás változik, ha a meleg levegő lehűl.

$$p_{\text{meleg}} / T_{\text{meleg}} = p_{\text{hideg}} / T_{\text{hideg}}$$

$$p_{\text{hideg}} = p_{\text{meleg}} \cdot (T_{\text{hideg}} / T_{\text{meleg}}) = 101325 \cdot (269/298) = 91464,513423 \text{ Pa } (\approx 91465\text{Pa})$$

A fagyasztóládaiban tehát 91465Pa értékre csökken a nyomás. Így a külső nyomás nagyobb, mint a belső, tehát ezt a Δp nyomáskülönbséget kell legyőzni a nyitás pillanatában.

$$\Delta p = p_{\text{külső}} - p_{\text{belső}} = p_{\text{meleg}} - p_{\text{hideg}} = p_{\text{meleg}} \cdot [1 - (T_{\text{hideg}} / T_{\text{meleg}})] = 101325\text{Pa} - 91465\text{Pa} = 9860 \text{ Pa}$$

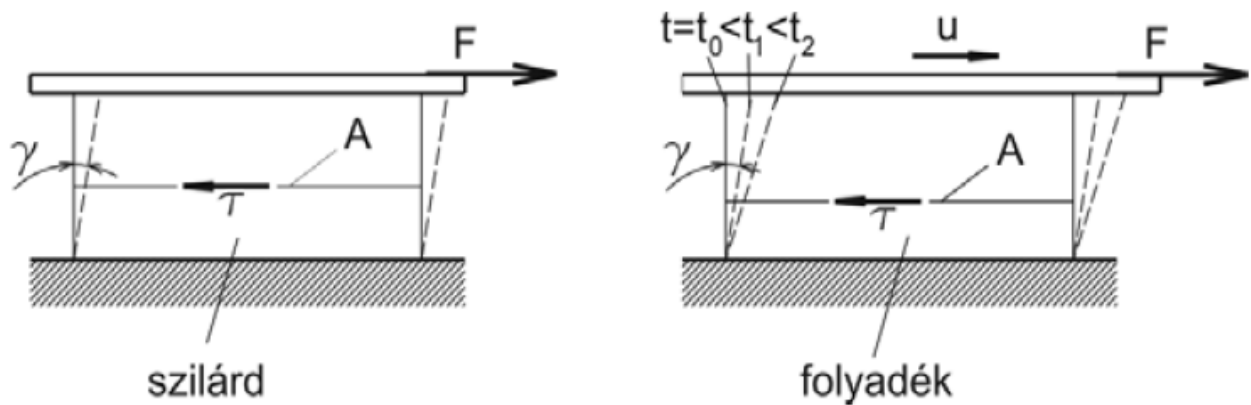
A hűtőláda tetejére ható belső és külső oldala közötti nyomáskülönbségből származó erő igen nagy:

$$F = \Delta p \cdot A = 9860\text{Pa} \cdot 0,5\text{m}^2 = 4930 \text{ N } (\approx 5\text{kN}) !!!$$

Ideális / valós folyadék

SZEMPONT	VALÓS FOLYADÉK	IDEÁLIS FOLYADÉK
1) anyagszerkezet	molekuláris és inhomogén	folytonos és homogén
2) súrlódás	súrlódásos (viszkózus) $\mu \neq 0$	súrlódásmentes $\mu = 0$
3) összenyomhatóság	összenyomható (kompresszibilis) $\rho \neq \text{állandó}$	összenyomhatatlan (inkompresszibilis) $\rho = \text{állandó}$

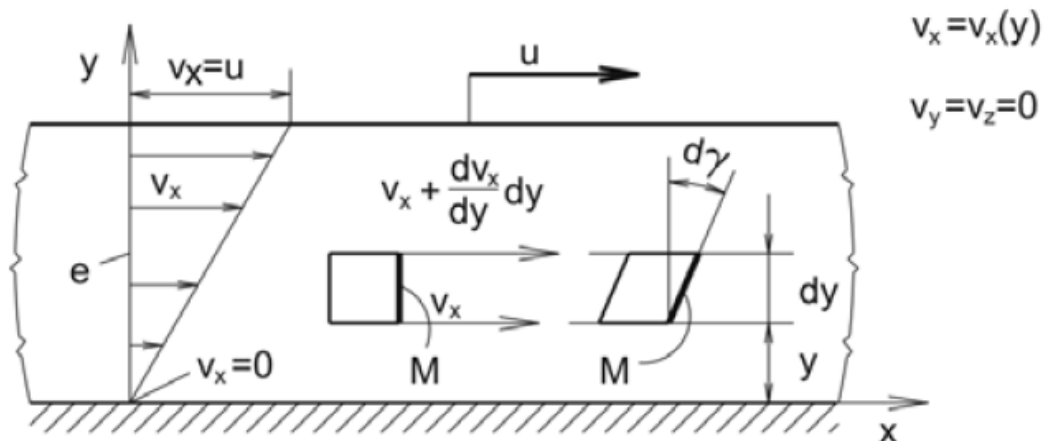
Newton-féle viszkozitási törvény

1.1. ábra

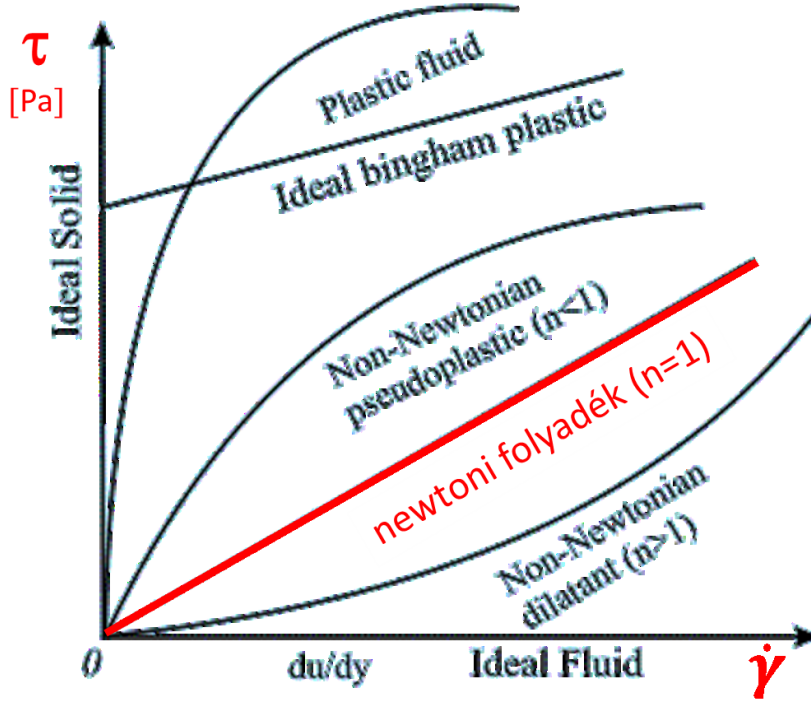
Szilárd test és folyadék réteg deformációja

szilárd testeknél	γ arányos τ -val
(newtoni) folyadékoknál	$d\gamma/dt$ arányos τ -val
nem-newtoni közegeknél	$d\gamma/dt$ más függvénye τ -nak

1-5.

Reológiai görbék

csúsztatófeszültség:

$$\tau = k \cdot \left(\frac{d\gamma}{dt}\right)^n$$

newtoni folyadék
($n=1, k=\mu$)

$$\tau = \mu \cdot \frac{d\gamma}{dt}$$

deformációsebesség:

$$\dot{\gamma} = \frac{d\gamma}{dt}$$

dinamikai viszkozitás:

$$\mu \text{ [kg} \cdot \text{m}^{-1} \cdot \text{s}^{-1}\text{]}$$

„1D” közelítés:

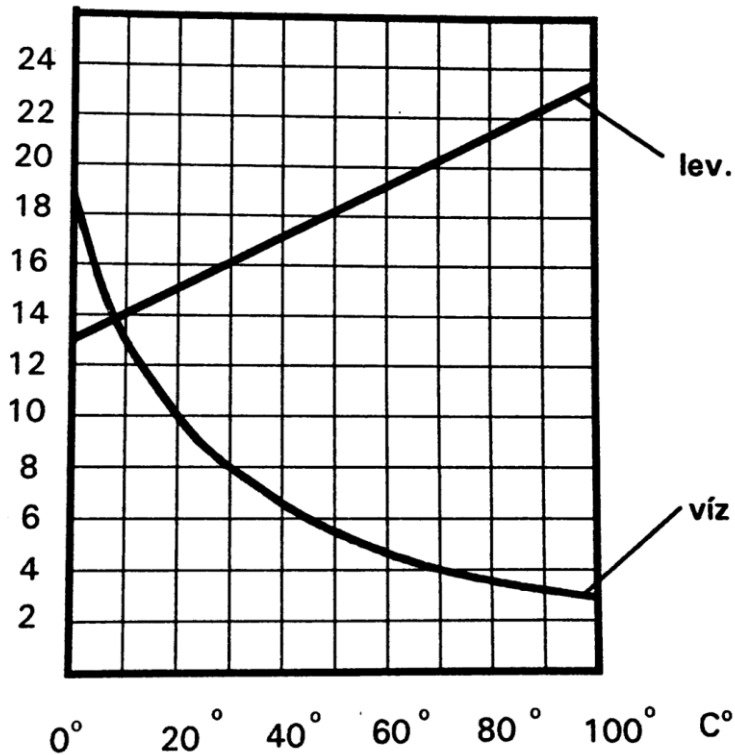
$$\tau \cong \mu \cdot \frac{dv_x}{dy}^{17}$$

Dr. Suda Jenő Miklós

$v_{\text{víz}} \cdot 10^7$

$v_{\text{lev}} \cdot 10^6 \text{ [m}^2/\text{s]}$

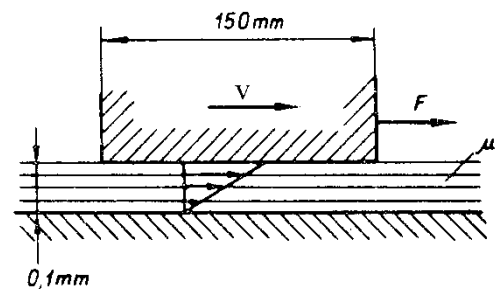

$p_0 = 1015 \text{ mbar}$;

$\mu = \rho \nu$; $\rho_{\text{lev}} = \frac{p}{R \cdot T}$ ahol $R = 288 \frac{\text{J}}{\text{kg} \cdot \text{K}}$

PÉLDA (Newton-féle viszkozitási törvény)

A mellékelt ábrán látható csúszótalpat a vízszintes, álló alaplapot borító $\mu=0,1 \text{ kg}/(\text{m}\cdot\text{s})$ dinamikai viszkozitású vékony folyadékfilm (pl. szobahőmérsékletű ismert μ dinamikai viszkozitású olajfilm) csúsztatjuk $v=0,5 \text{ m/s}$ állandó sebességgel. A csúszótalpat hosszúsága $L=150 \text{ mm}$, szélessége (a rajz síkjára merőlegesen) $W=100 \text{ mm}$.

FELTÉTELEK: A vékony résben lineáris sebességprofil, a Newton-féle viszkozitási törvény érvényes.

KÉRDÉS:

A) Határozza meg a csúszótalpat mozgatásához szükséges F [N] erőt!

B) Melyik esetben változik nagyobb mértékben a csúszótalpat azonos sebességgel való mozgatásához szükséges erő nagysága: ha a szobahőmérsékletűnél 20°C -kal hidegebb vagy ha annál 20°C -kal melegebb olajat használunk?

MEGOLDÁS

A)kérdésre válasz:

Sebesség:

$$v=0,5 \text{ m/s}$$

Csúsztatófeszültség:

$$\tau = \mu \frac{\partial \gamma}{\partial t} \cong \mu \frac{\partial v}{\partial y'}$$

ahol

$$\partial v = v-0 = v = 0,5 \text{ m/s} \quad \text{és} \quad \partial y = h = 10^{-4} \text{ m}$$

A dinamikai viszkozitás adott:

$$\mu=0,1 \text{ kg}/(\text{m}\cdot\text{s})$$

A csúsztatófeszültségre kapjuk:

$$\tau=500 \text{ Pa}$$

A mozgatáshoz szükséges erő:

$$F = \tau \cdot A, \quad \text{ahol „A” a nyírt folyadék keresztmetszet a résben egy, a csúszótalpat alatt, annak felületével egyező nagyságú téglalap méretű felület:}$$

$$A = L \cdot W$$

$$A = 100 \text{ mm} \cdot 150 \text{ mm} = 0,10 \text{ m} \cdot 0,15 \text{ m} = 0,015 \text{ m}^2$$

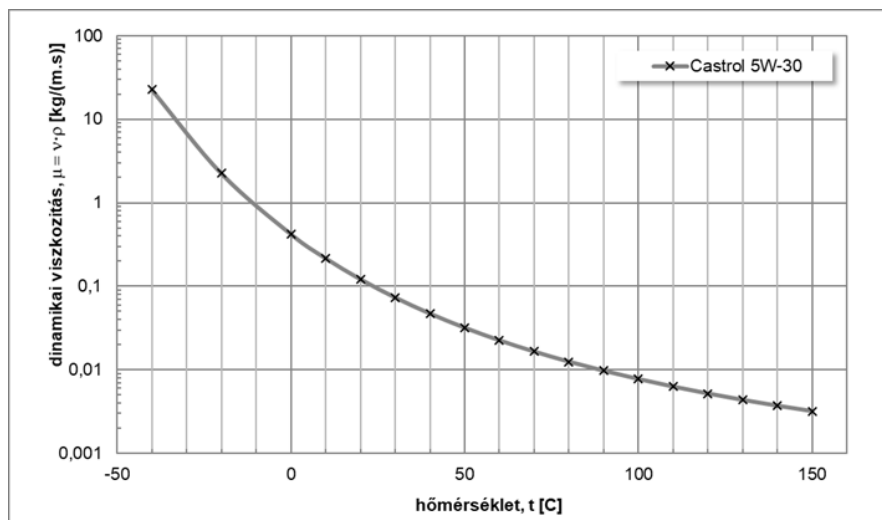
A mozgatáshoz szükséges erő:

$$F = \tau \cdot A = 500 \cdot 0,015 = 7,5 \text{ N}$$

B)kérdésre válasz:

A cseppfolyós közegekre, így a jelen példában szereplő olajra (lásd alábbi diagram) is elmondható, hogy viszkozitásának hőmérséklet függvénye a vízéhez jellegre hasonló alakot mutat: hőmérséklet növekedésével csökken a viszkozitás, de a csökkenés mértéke egyre kisebb.

Tehát ilyen görbe alak alapján kimondható, hogy 20°C olajhőmérséklet csökkenés esetén nagyobb mértékben nő az olaj viszkozitása (és így az F erő), mint amekkora mértékben csökken az olaj viszkozitása (és így az F erő) 20°C hőmérséklet növekedés esetén.

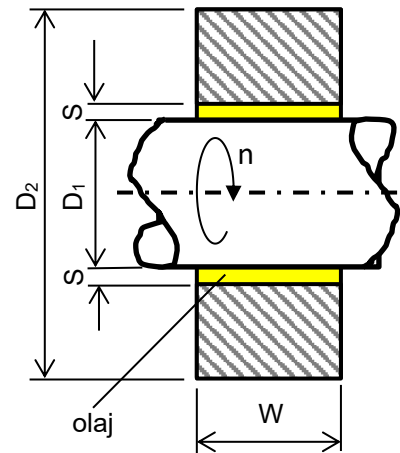

PÉLDA (Newton-féle viszkozitási törvény)

A $\varnothing D_1=40\text{mm}$ átmérőjű tengelyt állandó $n=9550$ percenkénti fordulatszámmal forgatjuk. A tengelyt az ábrán látható $W=40\text{mm}$ méretű és $\varnothing D_2=100\text{mm}$ külső átmérőjű álló csapágyház veszi körül (koncentrikus tengelyek). A tengely és a csapágyház között lévő $S=0,01\text{mm}$ méretű rést 90°C hőmérsékletű, 800kg/m^3 sűrűségű és $0,0097\text{kg}/(\text{m}\cdot\text{s})$ viszkozitású forró kenőolaj tölti ki.

FELTÉTELEK: stacioner állapot, vékony réssben a sebességprofil lineáris, newtoni folyadék.

KÉRDÉS: Határozza meg a réssben ébredő csúsztatófeszültséget, az ebből adódó átlagos kerületi erőt, a veszteség-nyomatékot és -teljesítményt!

MEGOLDÁS

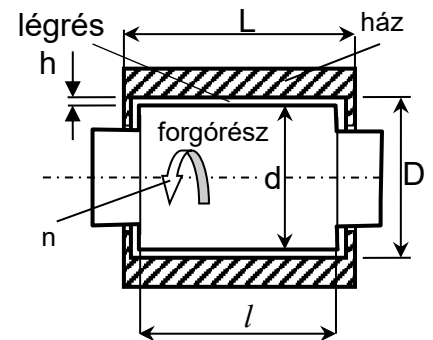
Fordulatszám:	$n=9550 \text{ ford/perc} = 159,17 \text{ ford/s}$
Szögsebesség:	$\omega=2\pi n=1000 \text{ 1/s}$ (kerekítve)
Kerületi sebesség:	$v_{\text{ker}}=R_1 \cdot \omega=20\text{m/s}$ (kerekítve),
ahol	$R_1=D_1/2=40\text{mm}/2=20\text{mm}=0,02 \text{ m}$
Csúsztatófeszültség:	$\tau = \mu \frac{\partial \gamma}{\partial t} \cong \mu \frac{\partial v_{\text{ker}}}{\partial r}$,
ahol	$\partial v_{\text{ker}}=v_{\text{ker}}-0 = v_{\text{ker}} = 20 \text{ m/s}$,
és	$\partial r= S= 0,01\text{mm}=10^{-5}\text{m}$
mivel a dinamikai viszkozitás:	$\mu=0,0097\text{kg}/(\text{m}\cdot\text{s})$,
Ezekkel a csúsztatófeszültség:	$\tau=19401\text{Pa}$
A nyírt folyadék (rés) középtátmérője	$D_{\text{közép}}=D_1+S= 40\text{mm}+0,01\text{mm}=0,04001\text{m}$,
azaz a középsugár	$R_{\text{közép}}=D_{\text{közép}}/2=0,020005\text{m}$
A nyírt folyadékfelszín a réssben egy hengerpalást felülete:	$A_{\text{palást}}=D_{\text{közép}} \cdot \pi \cdot W=0,005028 \text{ m}^2$
Kerületi erő:	$F_{\text{ker}}=\tau \cdot A_{\text{palást}}=97,55039 \text{ N}$ ($\approx 97,6 \text{ N}$)
Veszteségnyomaték:	$M_{\text{veszt}}=F_{\text{ker}} \cdot R_{\text{közép}}= 1,951495 \text{ Nm}$ ($\approx 1,95 \text{ Nm}$)
A csapágy veszteségteljesítménye:	$P_{\text{veszt}}=M_{\text{veszt}} \cdot \omega= 1951,639 \text{ W}$ ($\approx 1,952 \text{ kW}$)

PÉLDA (Newton-féle viszkozitási törvény)

Egy fogászati fúró léghűtéses motorja 2000÷40000 percenkénti fordulatszám-tartományban működik. A motor forgórésze leegyszerűsítve (ld. felső ábra) egy hengernek ($\varnothing d=11,9\text{mm}$; $l=15\text{mm}$) tekinthető, amely a szintén hengeres ($\varnothing D=12\text{mm}$; $L=17\text{mm}$) álló házban koncentrikusan helyezkedik el. A h résméret sugár- és tengelyirányban is állandó. Üzemi állapotban a légrést meleg, $1,1\text{kg/m}^3$ sűrűségű és $2 \cdot 10^{-5}\text{m}^2/\text{s}$ viszkozitású, $R=287\text{J}/(\text{kgK})$ gázállandójú levegő tölti ki. **KÉRDÉSEK:**

- a) $n=36000$ ford/perc esetén – csak a forgórész hengerpalástja és ház közötti légrést figyelembe véve – határozza meg a légrésben ébredő csúsztatófeszültséget és veszteségyomatékat!
- b) Mekkora veszteségteljesítmény értéke? Hány %-a fordítódik a 120W motorteljesítménynek a légrésvesztés legyőzésére?

Feltételek: stacioner állapot, $\rho=\text{állandó}$, lineáris sebességprofil a résben, a Newton-féle viszkozitási törvény használható.

MEGOLDÁS

Fordulatszám: $n=36000$ ford/perc = 600 ford/sec

Szögsebesség: $\omega=2\pi n=3769,91$ 1/s

Kerületi sebesség: $v_{\text{ker}}=r \cdot \omega=22,431$ m/s, ahol $r=d/2=11,9\text{mm}/2=0,00595$ m

Csúsztatófeszültség: $\tau = \mu \frac{dv}{dr} \cong \mu \frac{dv_{\text{ker}}}{dr}$,
ahol $dv_{\text{ker}}=v_{\text{ker}}-0=v_{\text{ker}}=22,431$ m/s, és $dr=D/2-d/2=R-r=h=0,05\text{mm}=5 \cdot 10^{-5}\text{m}$

mivel a kinematikai viszkozitás adott, a közeg sűrűsége ismeretében a dinamikai viszkozitás számítható: $\mu=v \cdot \rho=2 \cdot 10^{-5} \cdot 1,1=2,2 \cdot 10^{-5}$ kg/(m·s),

Ezzel kapjuk: $\tau=9,86964$ Pa ($\approx 9,9\text{Pa}$)

A kerületi erő: $F_{\text{ker}}=\tau \cdot A_{\text{palást}}=5,55789 \cdot 10^{-3}$ N ($\approx 5,56$ mN)

ahol a nyírt folyadékfelszín a résben egy közép hengerpalást felület:

$$A_{\text{palást}}=D_{\text{közép}} \cdot \pi \cdot l=0,01195\text{m} \cdot \pi \cdot 0,015\text{m}=5,6313 \cdot 10^{-4}\text{m}^2$$

A nyírt folyadék (rés) középmérete $D_{\text{közép}}=(d+D)/2=11,95\text{mm}$, azaz $R_{\text{közép}}=5,975\text{mm}$

A veszteségyomaték: $M_{\text{veszt}}=F_{\text{ker}} \cdot R_{\text{közép}}=3,3208 \cdot 10^{-5}\text{Nm}$ ($\approx 33,2$ mNmm)

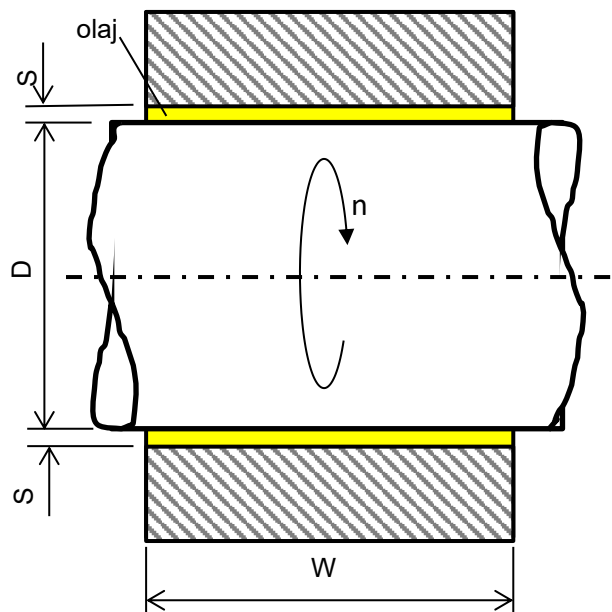
A veszteségteljesítmény: $P_{\text{veszt}}=M_{\text{veszt}} \cdot \omega=0,125192699$ W ($\approx 125,2$ mW)

Relatív veszteség-teljesítmény: $\eta = \frac{P_{\text{veszt}}}{P_{\text{motor}}} = \frac{0,125192699}{120} = 0,001043272 \cong 0,1\%$

PÉLDA (Newton-féle viszkozitási törvény)

Egy óceánjáró hajó
 $P=80000\text{kW}$
 összteljesítményű
 motorjának ábrán látható
 $\varnothing D=900\text{mm}$ átmérőjű
 fő tengelyét $N=28$ db azonos
 $W=400\text{mm}$ hosszúságú álló
 (ábrán sraffozott) csapágyház

veszi körül koncentrikusan. A tengely és a csapágyház között lévő, sugárirányban $S=0,4\text{mm}$ vastagságú rést ismert paraméterű (800kg/m^3 sűrűségű és $1,25 \cdot 10^{-5}\text{m}^2/\text{s}$ viszkozitású) kenőolaj tölti ki. A tengely $n=100$ ford/perc értékű állandó fordulatszámmal forog. **FELTÉTELEK:** $\rho=\text{áll.}$, $\mu=\text{áll.}$, newtoni közeg, stacioner állapot, a résemben sugárirányban lineáris sebességprofil feltételezhető. **KÉRDÉSEK:**

- A)** Határozza meg először 1db csapágyat figyelembe véve a csúsztatófeszültséget, a kerületi erőt, a veszteségnomatékokat, majd adja meg az összes csapágy motorteljesítményre vonatkoztatott relatív veszteségteljesítményét is!
- B)** Indokolja számítással, hogy melyik okoz nagyobb veszteségteljesítmény-változást: ha a résméretet csökkentjük 25%-kal $S'=0,3\text{mm}$ -re vagy ha a fordulatszámot növeljük 25%-kal $n'=125$ ford/perc-re!

MEGOLDÁS

A)

fordulatszám: $n=100$ ford/perc $=1,66^\circ$ ford/sec

szögsebesség: $\omega=2\pi n=10,47197\dots$ 1/s

kerületi sebesség: $v_{ker}=R \cdot \omega=4,71238898\dots\text{m/s}$, ahol $R=D/2=900\text{mm}/2=450\text{mm}=0,450\text{m}$

csúsztatófeszültség: $\tau = \mu \frac{d\gamma}{dt} \cong \mu \frac{\partial v_{ker}}{\partial r} = \nu \rho \frac{v_{ker}}{S}$,

ahol $\partial v_{ker} = v_{ker} - 0 = v_{ker}$ és $\partial r = S = 0,4\text{mm} = 4 \cdot 10^{-4}\text{m}$;

A mértékegységből látszik, hogy az olaj kinematikai viszkozitása (ν) adott, így a sűrűség ismeretében a dinamikai viszkozitás: $\mu = \nu \cdot \rho = 1,25 \cdot 10^{-5} \cdot 800 = 0,01 \text{ kg}/(\text{m} \cdot \text{s})$.

Ezzel: $\tau = 117,8097\dots \text{Pa}$

($\approx 117,8\text{Pa}$)

A nyírt folyadékfelszín a résemben egy közép hengerpalást felülete $N=1$ db csapágyra egy $W=400\text{mm}$ széles és D_k középtátmérőjű hengerpalást. A nyírt folyadék (rés)

középtátmérője: $D_k = D + S = 900,4\text{mm} = 0,9004\text{m}$

középsugara: $R_k = D_k/2 = 450,2\text{mm} = 0,4502\text{m}$

palástfelülete: $A_p = D_k \cdot \pi \cdot L = 0,9004\text{m} \cdot \pi \cdot 0,4\text{m} = 1,13147601 \text{ m}^2$

($\approx 1,13\text{m}^2$)

kerületi erő: $F_{ker} = \tau \cdot A_p = 133,298877\dots \text{N}$

($\approx 133,3\text{N}$)

veszteségnomaték: $M_{veszt} = F_{ker} \cdot R_k = 60,01115444\dots \text{Nm}$

($\approx 60\text{Nm}$)

veszteségteljesítmény: $P_{veszt} = M_{veszt} \cdot \omega = 628,4353\dots \text{W}$

($\approx 628,4\text{W}$)

$N=28$ db csapágyra: $P_{veszt} = 28 \cdot P_{veszt} = 17596,18951\dots \text{W}$

($\approx 17,6 \text{ kW}$)

rel. veszt-teljesítmény: $\eta = \frac{P_{veszt}}{P_{motor}} = \frac{17,6 \text{ kW}}{80000 \text{ kW}} = 0,000219952$

($\approx 0,022\%$)

B) A fordulatszám növelése okoz nagyobb teljesítmény-változást a kérdéses esetben.

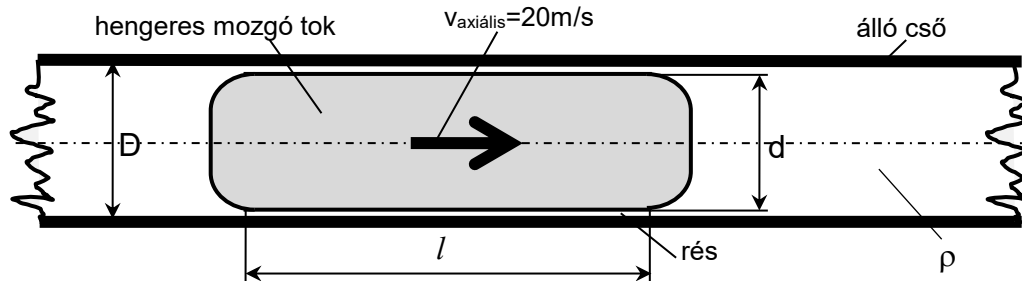
Indoklás: A P_{veszt} veszteségteljesítmény az S résméret reciprokával közel arányos ($P \sim S^{-1}$). (Azért csak kb., mivel nem csak a τ -ban, hanem a palástfelület és a kerületi erő számításánál szükséges D_k középtátmérőben is szerepel az S értéke, de minimális változást okoz P értékében.) Ezzel szemben a P_{veszt} veszteségteljesítmény az n fordulatszám négyzetével arányos ($P \sim n^2$). Tehát megállapítható, hogy ha az $S'=0,75 \cdot S$, akkor a $P' \approx P \cdot 1,33$, viszont ha az $n'=1,25 \cdot n$, akkor a $P' = P \cdot (1,25)^2 = P \cdot 1,5625$. Mivel $1,56 > 1,33$, tehát a fordulatszám 25%-os növelése nagyobb (kb. +56%-os) teljesítmény-növekedést eredményez, mint amekkora (kb. +33%-os) teljesítmény-növekedést az S résméret 25%-os csökkentése okozna.

PÉLDA (Newton-féle viszkozitási törvény)

Egy áruházi pneumatikus csőpostájának vizsgált szakasza egy vízszintes, $\varnothing D=100\text{mm}$ belső átmérőjű egyenes, $L=100\text{m}$ hosszú cső, melyben $v_{\text{axiális}}=20\text{m/s}$ állandó sebességgel mozog a ($\varnothing d=99,5\text{mm}$, $l=200\text{mm}$) henger alakú tok. A csőben lévő levegő sűrűsége $1,25\text{kg/m}^3$, viszkozitása $1,6 \cdot 10^{-5}\text{ m}^2/\text{s}$, $R=287\text{J/kg/K}$. **Feltételek:** stacioner állapot, $\rho=\text{áll.}$, lineáris sebességprofil az l hosszú résben, ahol a Newton-féle viszkozitási törvény használható.

KÉRDÉS: Mekkora $P[\text{W}]$ teljesítmény szükséges a légrésvesztés legyőzéséhez?

MEGOLDÁS

Sebesség: $v_{\text{axiális}}=20\text{ m/s}$

Csúsztatófeszültség: $\tau = \mu \frac{\partial \gamma}{\partial t} \cong \mu \frac{\partial v_{\text{axiális}}}{\partial r}$,

ahol $\partial v_{\text{axiális}} = v_{\text{axiális}} - 0 = v_{\text{axiális}} = 20\text{ m/s}$, és $\partial r = h = (D-d)/2 = 0,25\text{mm} = 2,5 \cdot 10^{-4}\text{m}$
mivel a kinematikai viszkozitás adott, a sűrűség ismeretében a dinamikai viszkozitás számítható: $\mu = \nu \cdot \rho = 1,25 \cdot 1,6 \cdot 10^{-5}\text{ kg/(m}\cdot\text{s)}$, azaz $\mu = 2 \cdot 10^{-5}\text{ kg/(m}\cdot\text{s)}$, ezekkel:

$$\tau = 1,6\text{ Pa}$$

Axiális erő: $F_{\text{axiális}} = \tau \cdot A_{\text{palást}} = 0,100279637\text{ N} (\approx 0,1003\text{ N})$

ahol a nyírt folyadékfelszín a résben egy közép hengerpalást felület:

$$A_{\text{palást}} = d_{\text{közép}} \cdot \pi \cdot l = 0,09975\text{m} \cdot \pi \cdot 0,2\text{m} = 6,2674773 \cdot 10^{-2}\text{ m}^2$$

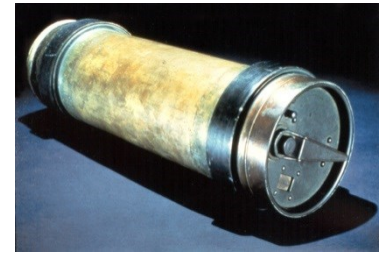
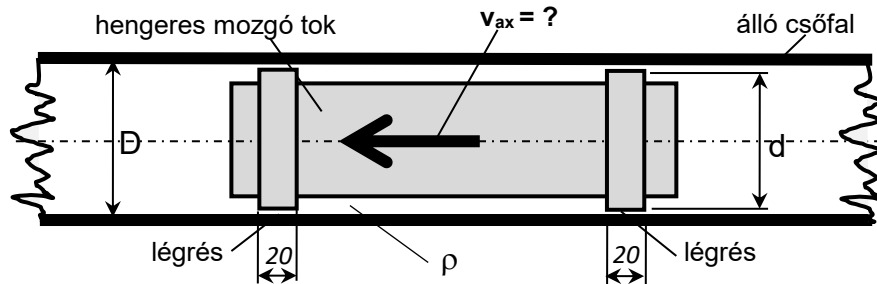
A nyírt folyadék (rés) középtátmérője:

$$d_{\text{közép}} = d + h = 99,5\text{mm} + 0,25\text{mm} = 99,75\text{mm}$$

A résben nyírt folyadékra a veszteségteljesítmény: $P_{\text{veszt}} = F_{\text{axiális}} \cdot v_{\text{axiális}} = 2,00559275\text{ W} (\approx 2\text{ W})$

PÉLDA (Newton-féle viszkozitási törvény)

Egy régi pneumatikus csőposta vizsgált szakasza egy vízszintes, $\varnothing D=65\text{mm}$ belső átmérőjű egyenesnek tekinthető, $L=100\text{m}$ hosszú cső, melyben ismeretlen v_{ax} állandó tengelyirányú sebességgel mozog a tok. A tok két végén van egy-egy 20 mm szélességű és $d=64\text{mm}$ átmérőjű szakasz. A többi szakaszon a sokkal nagyobb résméretetek miatt elhanyagolható a súrlódás hatása. A csövet kitöltő levegő sűrűsége $1,2\text{kg/m}^3$, viszkozitása $18 \cdot 10^{-6} \text{ kg/(m}\cdot\text{s)}$. **FELTÉTELEK:** stacioner állapot, $\rho=\text{áll.}$, sugárirányban lineáris sebességprofil a két 20mm-es szélességű résben: itt a Newton-féle viszkozitási törvény használható.

KÉRDÉS: Mekkora v_{ax} axiális sebességgel mozog a tok a csőben, ha $P=66\text{mW}$ teljesítmény szükséges a légrésvesztés legyőzéséhez? Adja meg a résben ébredő csúsztatófeszültség értékét is!

MEGOLDÁS

Csúsztatófeszültség: $\tau = \mu \frac{\partial \gamma}{\partial t} \cong \mu \frac{\partial v_{ax}}{\partial r} = \mu \frac{v_{ax}}{s}$

A dinamikai viszkozitás adott: $\mu = 18 \cdot 10^{-6} \text{ kg/(m}\cdot\text{s)}$

A résméret adott: $\partial r = s = (D-d)/2 = 0,5\text{mm} = 5 \cdot 10^{-4}\text{m}$

A nyírt folyadék (rés) középátmérője és középsugara:
 $d_k = d + s = 64\text{mm} + 0,5\text{mm} = 0,0645\text{m}$

A nyírt folyadék palástfelülete ismert: összesen 2db, egyenként $L=20\text{mm}$ széles és d_k középátmérőjű hengerpalást:

$$A = 2 \cdot (d_k \cdot \pi \cdot L)$$

A súrlódási veszteségteljesítmény: $P_{veszt} = F_{ax} \cdot v_{ax} = \tau \cdot A \cdot v_{ax} = \frac{\mu \cdot A}{s} \cdot v_{ax}^2$

A keresett sebesség: $v_{ax} = \sqrt{\frac{P_{veszt} \cdot s}{\mu \cdot 2 \cdot d_k \cdot \pi \cdot L}} = 15,03958\text{m/s} \quad (\approx 15\text{m/s})$

A csúsztatófeszültség: $\tau = \mu \frac{v_{ax}}{s} = 0,541425\text{Pa} \quad (\approx 0,54\text{Pa})$